

Élő emlékezet

- Örmény származású családok Marosvásárhelyen -

A családfakutatás minden ősi kultúra fontos tudományága volt: királyok, fáraók, császárok, papok igazolták származásukat, és fontos volt az örökösödés és örökség megállapításának céljából is. Az erdélyi örményekre jellemző, hogy képesek családjuk származását a kezdeti, betelepülésig visszamenő időnkig visszavezetni. A családok nyilvántartása elsősorban az örmény katolikus plébániák feladata volt, és ma is az. Emellett a családok is megőrizték családtagjaik keresztelési, házassági, halotti anyakönyveit, és ápolták a rokoni, baráti kapcsolatot.

Így volt ez Marosvásárhelyen is. A marosvásárhelyi örménységnek nem volt temploma, de élő kapocsként kötötte össze őket a rokoni szál. Nem egy időben, és nem tömegesen érkeztek a városba, de bizonyítottan tartották a kapcsolatot egymással, és kötődtek korábbi lakhelyeiken élő családtagjaikhoz is. Az örménység egy szorosan összefonódott organikus egységben élt és él ma is Erdélyben, és nem túlzás kijelenteni, hogy majdnem minden erdélyi örmény származású a másiknak rokona.

A MÖMKE egyik feladata az ősi családok felkutatása, a genealógiai kutatások támogatása. Ennek a célkitűzésnek tett eleget Szász Ávéd Rózsa, aki egy évig tartó kitartó kutatómunkájával elkészítette a marosvásárhelyi örmény származású családok egy részének genealógiáját, az utolsó élő leszármazottig, ennek közlése alapján. A kutatás azonban túlmutat a családfakutatáson, és „felrúgva” a hagyományos módszertant, kultúrtörténeti

jelleget is ölt. Érdekes részleteket közöl a családok és a város életéből, rámutat az örmény származásúak társadalmi szerepére Marosvásárhely életében és városi arculatának kialakulásában.

Az örmények vásárhelyi jelenléte, fejlődése és gazdagodása bizonyítja azt, hogy egy kisebbség a többség számára gazdagság forrása. Az örmények jól érezték itt magukat, a családok megvetették lábukat, ami tanúságot tesz a város nyitottságáról és lakóinak toleranciájáról is, jóllehet nehézségek akkor is léteztek. Legyen ez a kutatás intő, felkiáltó jel korunk „európai”, harmonikus együttélést hirdető Marosvásárhelyének is.

Köszönet illeti Szász Ávéd Rózsát, Novák József és Szabó Attila designert a kiállítás megalkotásáért, valamint az egyesület minden tagját a készséges segítségért.

Dr. Puskás Attila
MÖMKE elnök
Marosvásárhely, 2015. március.

Nareki Szent Gergely

Egy kulturális genocídium intő példája

Szerdán este a Bernády Házban tartott találkozót a Marosvásárhelyi Örmény-Magyar Kulturális Egyesület. A rendezvény során *Puskás Attila* egyesületi elnök a jelenlegi örmény–azeri konfliktus gyökereire világított rá, ismertette az örmény nép legalább kétezer évre visszamenő meghurcoltatásait, a Szovjetunió széthullásával kialakult nemzetközi helyzetet, amely az utódállamok létrejöttével tovább mérgesítette a keresztény örmény és a környező, jobbára muszlim országok között létrejött feszült viszonyt.

Lényegében erre vezethető vissza az Azerbajdzsán és Örményország közötti béke nélküli fegyverszüneti állapot, amely a Szafarov-üggyel újra a nemzetközi figyelem középpontjába került.

Tízezer eltüntetett emlékkő

Az örmény nép elleni sorozatos merényletek egyik beszédes példája az ősi julfai temető megsemmisítése. Az előadó ismertette Julfa történetét. Az Araxes folyó csaknem száz éve lett határ Észak-Azerbajdzsán és Örményország között, s ez a határ a Vergilius által megénekelt kőhídnál – pontem indignatus Araxes – fekvő Julfa városát is kettévágta. Tulajdonképpen már 1600-tól elkezdődött Nachicevan exklávéban (magyarul „az alászállás helye”, merthogy itt szálltak alá a szomszédos Ararát hegyén megfeneklett bárkából Noé és fiai) virágzó örmény kereskedőváros hanyatlása, azonban a temetője – amely az utóbbi évekig a Világörökség részét képezte – megmaradt, ha a háromezer kőház, a hét templom rommá is vált. A 16 négyzetkilométeren fekvő, több mint tízezer khachkart (álló és fekvő sír-, illetve emlékkövet) őrző temető

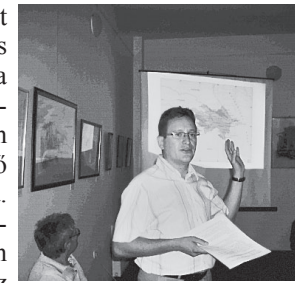
tüneményes módon épen maradt. Ősi örmény motívumokkal faragott álló emlékek nagy része elérte a két és félméteres magasságot.

Az azeri és örmény viszony elmérgesedésével az azeri területre szakadt temetőt 2005 decemberében mindössze három nap alatt (15–17. között) eltüntették a föld színéről.

Temetőből lőtérek

Azeri katonák és civilek vonultak ki a temetőbe, s a túlsó parton gyászoló örmények szemeláttára szétörték a felmérhetetlen értékű sírköveket, majd billenő teherautókra rakták és a területen átvezető vasút töltését rakták ki belőle. A törmelék másik részét a földbe döngölték, homokkal szórták be, így a tizenhat négyzetkilométernyi temető területén katonai lőteret alakítottak ki – oda pedig civileknek szigorúan tilos a bemenet. Így lett egy örmény temetőből – amely nem mellékesen a Világörökség része volt hivatalosan – katonai objektum.

Az utolsó, aki még látta a temetőt, Steven Sim skót építész volt 2005 augusztusában. A nahicseváni örmény emlékeket végiglátogatva azt

tapasztalta, hogy a tartomány összes középkori örmény templomát földig rombolták. A julfai temető még épségben taláta. A kocsi-kísérők megtiltották neki, hogy fényképezzen, majd nem sokkal később letartóztatták és kiutasították az országból.

Ennek ellenére készültek titkos filmfelvételek a temetőrombolásról, ezek egyikét be is mutatták a vásárhelyi örménytalálkozón. Megdöbbentő erejű képeket láthatott a közönség.

Nincs, ami volt?

Az Európai Parlament 2006. február 16-án határozatban ítélte el a pusztítást és delegációt akart küldeni a helyszínre, amit az azeri kormány mindmáig megakadályozott. „Hazugság és provokáció” – jelentette ki Ilham Aliev azeri elnök. „Semmilyen örmény emléket nem pusztítottunk el, hiszen Nahicsevánban soha nem is éltek örmények.” Ezzel szemben vitathatatlan tény: 1900-ban az exklávé lakosságának 50 százaléka, 1920-ban egyharmada, míg 1989-re már csak 1 százaléka volt örmény.

a szamosújvári örmény templom kulturális kincsei (például a Rubens-kép) irányába is.

A cikk az alábbi címen található:

<http://www.szekelyhon.ro/aktualis/marosszek/egy-kulturalis-genocidium-into-peldaja>
Szekelyhon.ro

...

Dr. Kabdebó Lóránt: Nyílik a lélek c. előadásán 2015. május 6-án, a Lipták villában. Rendezte a Zuglói Örmény Önkormányzat. A képen unokáival

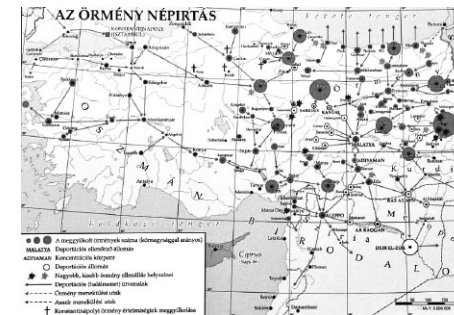
Ami természetesen az azeri poszt-kommunista beállítottságú elnököt cseppet sem zavarja.

A julfai örmény temető elpusztítása mellett, hogy empátiát vált ki a világ népeinek tudatában, egyúttal figyelmeztető jel is számunkra: saját, néha elnéptelenedett falvainkban legalább a templomokat, temetőket meg kell őriznünk, ha nem akarunk az ismeretlenség homályába távozni. De vigyázni

kell a magyar-örményeket fenyegető veszélyre is, hiszen vannak olyan hangok, hogy az erzsébetvárosi Apafi-kastélyt eurómilliókból akarják felújítani a magyar-örménységhez semmivel sem kötődő akarnokok, s ugyancsak kacsingatnak

ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100 ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100 ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100

Az örmény nép tragédiája az I. világháborúban – kiállítás

Az örmény nép tragédiája az I. világháborúban címmel korabeli dokumentumokat, visszaemlékezéseket, fotókat, valamint a mindennapi élethez tartozó használati tárgyakat bemutató kiállítás nyílt 2015. március 20-án az örmény népirtás századik évfordulója kapcsán az Országos Széchényi Könyvtár Erekyterében.

A 2015. május 20-ig nyitva tartó tárlat az 1915–1916-os év eseményei mellett, annak előzményeit és következményeit is bemutatja – így például az örmény diaszpóra kialakulását és az első Örmény Köztársaság megalakulását. A tárlat az Örmény Nemzeti Könyvtár és az OSZK együttműködésével valósult meg.

Az örmények a IV. század elején az első között vették fel a kereszténységet, s évszázadokon keresztül őrizték hagyományait; önálló strukturába tagolva éltek az Oszmán Birodalomban.

A 19. században Abdul Hamid szultán idején a birodalom reformjaival elégedetlenkedő örmények százazreit pusztították

el, de az akkori mészárlások még nem irányultak a nép teljes megsemmisítésére. A népirtás előzményei között tartják számon az 1909-es kilikiai (Adana) vérontást is.

Az örmény nép tragédiájának kezdetét 1915. április 24-hez kötik a történészek, amikor a konstantinápolyi örmény értelmiség és gazdasági elit képviselőit elfogták, deportálták, majd kivégezték. A mai napig viták folynak arról, hogy ezt követően összesen hányan pusztultak el, mivel nem készültek összeírások az áldozatokról. A nemzetközi tudományos közélet képviselői és a történészek másfél millióra teszik a kiirtott örmények számát. A kiállítás több dokumentumon keresztül mutatja be a Budapestre érkezett örmény menekültek sorsát is. Az első világháború idején az Osztrák–Magyar Monarchiának nagykövete volt Konstantinápolyban, diplomáciai képviselője a birodalom más városaiban. Számos követjelentés érkezett Bécsbe a közös külügyminiszterhez, *Burján Istvánhoz*. A bécsi levéltár